

актуально!

Лариса Брюховецька

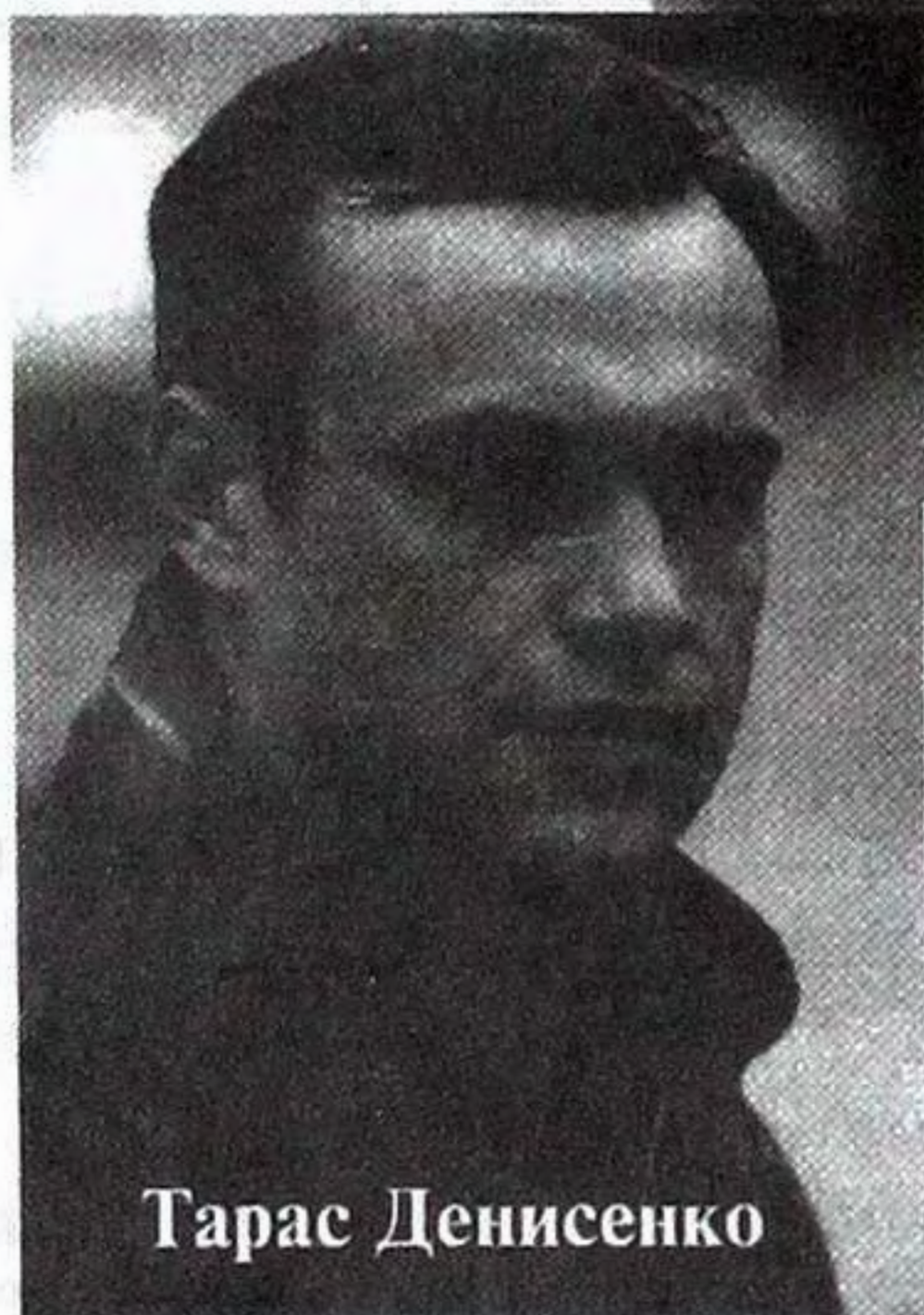

Олена Левченко

...І МОЖЛИВІСТЬ СПІЛКУВАТИСЬ

Фільм - критика - глядач

(Розмова за круглим столом)

Тарас Денисенко

Валерія Семенюк

Наталя Глінка

Пропонуємо розмову за круглим столом, проведену редакцією журналу "Кіно-Театр" і радіостанцією "Ярославів вал". В обговоренні злободенних проблем українського кіно і критики беруть участь: режисер студії "Укртелефільм", лауреат Державної премії України імені Т.Г.Шевченка Олег Бійма, кіноактор, лауреат міжнародних кінофестивалів Тарас Денисенко, кореспондент радіостанції "Ярославів вал" Валерія Семенюк, головний редактор журналу "Кіно-Театр" Лариса Брюховецька, кореспонденти "Кіно-Театру" Олена Левченко та Наталя Глінка.

Олег Бійма. Сьогодні всі скаржаться на кризовий стан в українському кіно, на нестачу коштів, на всілякі негаразди. А я вважаю, що сьогодні в українському кіно триває накопичення сил перед но-

вим ривком. Мені здається, що в цьому контексті цікавою є робота журналу "Кіно-Театр". Він не обмежується констатацією: в українському кіно криза, українське кіно вмирає. Журнал шукає і зна-

ходить те, що відбувається позитивного. Знаходить і дуже шляхетно це подає. Без реверансів, без завдатків: ми, мовляв, робимо крок назустріч, і автор, в свою чергу, відповість так само кро-

ком вперед. Цікавий мені цей журнал і тим, що на його сторінках український кінематограф не відірваний від світового процесу. Не відірваний від подій, які відбуваються в світі. Ведеться серйозний аналіз, ким ми є у світі, в Європі, принаймні, адже ми європейська країна. Ніколи раніше українські журнали не розглядали саме так наш кінопроцес. Погляд цей дуже зацікавлений. Адже ми можемо самі себе хвалити, любити, милуватися собою і бути ким завгодно, але якщо є певна дистанція, тобто є погляд збоку і дуже розумний, зацікавлений, тоді є і певна панорама: як ми себе в цьому контексті відчуваємо, як у ньому відбуваємося.

Валерія Семенюк. Це можливо великою мірою завдяки знанням мов, які мають автори. Дуже цікаві в журналі передруки із зарубіжних видань.

Лариса Брюховецька. Сьогодні ми працю над журналом поєднуємо з боротьбою за виживання, нам ніби не до осмислення перспективи. А я хотіла б сказати саме про це. Довкола нашого журналу гуртується цікавий авторський колектив. І не тільки вже сформованих критиків та учених, а й молодих. Окрім присутніх тут наших кореспондентів, згадаю ще бакалавра НаУКМА Надію Мірошніченко, студентів Інетту Гриньок, Анелю Польщак, Ларису Човнюк. Публікуються аспіранти Інституту літератури (Анжела Матющенко, Олена Нестерак), студенти Київського університету імені Т.Шевченка (Ольга Брюховецька, Максим Буткевич), Київського інституту театрального мистецтва (Дмитро Десятерик, Богдана Бойко, Ольга Ваганова). І пишуть вони як про мистецтво українське, так і про зарубіжне. Адже цього раніше в нас не потребувалося, тому що світовий театральний і кінопроцес простежувався в іншому місці, дослідники зарубіжного мистецтва зосереджувалися в Москві - вони їздили на міжнародні фестивалі, були в курсі справ, а до нас це долиняло опосередковано, через

їхню періодику та монографії.

А сьогодні нам треба самостійно входити у світовий процес, оцінювати як класику, так і сучасні твори, орієнтуватися в зарубіжних виданнях, міжнародних фестивалях. І я дуже ціную тих молодих людей, які мають відчуття мистецтва і можуть це відчуття висловити. Твори кіно вони можуть аналізувати ще й завдяки добрим знанням класичної і сучасної філософії та культурології.

Олена Левченко. Я хочу приєднатися до слів Олега Івановича про те, що існує дуже глибокий закон культури, який дає нам підстави для оптимізму. Адже Олег Іванович зняв свій серіал "Острів любові" всупереч економічним негараздам. Так само і ми випускаємо сьогодні некомерційний журнал всупереч економічній логіці. Те, що з'явився наш журнал, що випущені фільми Олега Івановича, підтверджує існування якихось інших законів, якоїсь іншої логіки, яка змушує окремих людей діяти всупереч здоровому глузду. Коли ми починали журнал, нашим завданням було об'єднати авторів кіно і глядачів. Тому що в Україні завжди існувала дистанція між глядачем фільмів і тими людьми, які їх виробляють. Справа в тому, що останнім часом кіно взагалі почало втрачати функцію комунікативного вислову, функцію діалогу. Дуже помітну роль у цьому негативному процесі відіграє низькопробна комерційна продукція, переважно американська, "мільні опери" і т.д. Нашим завданням було - в міру сил і можливостей пояснювати це, намагатися розібратися у цих процесах і ділитися цим з читачами. Тоді ми і гадки не мали, що зможемо виїжджати на міжнародні кінофестивалі. Але життя журналу склалося так, що у нас з'явилася така можливість. І не лише виїжджати, а й одержувати кваліфіковані пояснення, допомогу, консультацію саме з розвитку світового кінопроцесу, світової кіноіндустрії.

Валерія Семенюк. Ці поїздки відбуваються, мабуть, не за ті

кошти, які ви встигли заробити, а насамперед завдяки контактам, які зав'язалися після виходу журналу.

Олена Левченко. Звичайно. Ніяких коштів журнал ще не заробив.

Валерія Семенюк. Я нещодавно була присутня на засіданні редколегії і зрозуміла, що для вас проблема адресності важлива. Як вижити сьогодні некомерційному журналові, коли існує така навала комерційної друкованої продукції, яка, скажімо так, значно легша для сприйняття? Все-таки, на кого ви розраховуєте? І чи не доведеться журналові йти на компроміси?

Олена Левченко. Ми розраховуємо не на окремих читачів, а на те, що в кожній людині є різні сторони і в процесі життя одні з них відключаються, як сьогодні сталося з отією активною і творчою силою, а інші - навпаки. І якщо журнал зможе в комусь розбудити ці сили, збудити цікавість, то наше завдання буде виконане. Я вважаю: немає людей, нездатних сприймати мистецтво кіно. А наскільки точно ми зможемо говорити - це залежить від нашого вміння, від нашої переконаності.

Лариса Брюховецька. Надзвичайно вагому роль у цьому комунікативному зв'язку відіграють актори. Тарас Денисенко - один із тих, хто сьогодні активно знімається, створив, зокрема, цікавий образ у фільмі "Заручини" за Винниченком із серіалу "Острів любові".

Тарас Денисенко. Ситуація з українськими акторами подібна до ситуації української культури загалом. Так вийшло, що я працюю за фахом. Поки що. І ще, можливо, декілька акторів різного віку працюють за фахом. А більшість перебуває на межі, яка вже за межею. І український кінематограф уже за межею. І в журналу "Кіно-Театр" цілком ймовірна така перспектива - стати незатребуваним. Я не теоретик, я вже перестав думати над глобальними проблемами, тому що від них робиться моторошно, вони

якимось страшним чином дотичні до твоєї душі.

Все, що тут казали про проблеми кінематографа, діалогу творців фільмів з глядачем, - все правильно. Все, що казали про зацікавленість - не матеріальну, а виключно душі, яка спонукає людей працювати в кінематографі, театрі, мистецтвознавстві, - з цим можна цілком погодитись. Треба тільки усвідомити, що той український кінематограф, який існує зараз і який існував раніше, він, може, і не потрібний. Ми настільки зденаціоналізовані, що перестали бути українцями, росіянами, перестали бути навіть "совецьким народом". У нас немає ніяких естетичних потреб. Тут казали, що людина перестала бути активним учасником діалогу "мистецтво - глядач". Та глядач настільки голодний, що хоче, аби його хтось нагодував. Оті, там, за океаном, його і годують: хочете - так, хочете - інак, боком, спиною, в космосі, під землею, у водному світі. Як завгодно. Розумієте, це велика проблема і вирішити її під час цієї розмови неможливо.

Лариса Брюховецька. Але ж, Тарасе, всі розуміють, що український кінематограф - не конкурент американському. То що, через це визнати власну поразку, чи, не дай Боже, неспроможність у цій галузі? Кіно інших країн також не конкурент, тим не менше, є і французьке, і німецьке, й італійське. Українське кіно в кращих зразках має вироблену естетику, має надбання, які стали надбаннями світовими. Хочу застерегти: слово "кіно" має подвійне значення - кіно як товар, як масова культура і кіно як вид мистецтва. І саме в галузі мистецтва українське кіно має багаж, від якого можна відштовхнутися і рухатися далі. Втім, ви маєте власну точку зору і, очевидно, знаєте, яким в недалекому майбутньому буде кіно?

Тарас Денисенко. Погоджуюсь зі словами Олега Бійми, що зараз в українському кіно накопичується критична маса. Мені здається, що повинен бути вибух, бо далі вже так погано бути не може,

просто, людина цього може не витримати. І не тільки в мистецтві, а взагалі, в житті. Ось тому я і оптиміст.

Нещодавно пройшов з'їзд Спілки кінематографістів України і туди надійшла цікава телеграма з Москви, від наших російських колег. Вітаючи з'їзд, вони написали: ви займаєтесь прийняттям закону про кіно. А в нас такий закон уже прийняли, хоча треба сказати, що все це марно. Нічого не виконується. (Сміється). Є закон - нема закону. Очевидно, причина не в площині законодавства, не в площині фінансовій.

Лариса Брюховецька. Правова держава за один день не виникає.

Валерія Семенюк. Я також була на з'їзді й, за моїми спостереженнями, кінематографісти вже перестали сподіватися на "доброго царя" чи ще кого. Зрозуміли, що держава їх не в змозі фінансувати на сто відсотків. Допомога держави потрібна не тільки матеріальна, а й моральна.

Тарас Денисенко. Справа не в державі. Держава - це люди. Уряд - квінтесенція нашого суспільства за інтелектом, мовним складом, моральністю. Чекати чогось від держави - марна справа. Треба робити самим. Всі говорять про концепцію української культури на сучасному перехідному етапі. Але розробок я не бачив.

Лариса Брюховецька. Концепція розвитку українського кіно є і надрукована в пресі.

Тарас Денисенко. Розвитку. Але кіно не може розвиватися саме по собі, відірване від загального потоку української культури. Кіно залежне від образотворчого мистецтва, музики, літератури, філософії, етики, естетики і всього іншого. У нас є установи, люди, які в них працюють. Я розумію, що за ці гроші, які їм платять, може, і працювати не хочеться, більшість - це подвижники. Але чогось немає. Сказати - ідеології - не звучить, слово обридло. Немає якогось стрижня, який би всіх нас об'єднував.

Олег Бійма. Мені здається, що ми сьогодні не виробили націо-

нальної ідеї, яка б стала квінтесенцією нашого внутрішнього буття. Має з'явитися митець, чи кілька митців, які зможуть це виразити. Сьогодні ми навіть не усвідомлюємо, що наближаємося до тої ризи, яку треба переступити. Ми постійно будуємо якісь мури, перепони і кажемо, що не можемо цього подолати, далі, мовляв, не треба йти. Але те, що накопичується, вибухне, і тоді... Це не порожнє філософствування, не безпідставні ілюзії. Цей процес триває в мені, в усіх нас. І от, коли це з нами станеться, буде щось вражаюче.

Лариса Брюховецька. Звичайно, треба бути свідомим власної сили. Треба відкидати невпевненість, як те, що заважає рухатися вперед.

Тарас Денисенко. Коли я казав, що, можливо, такий кінематограф і така українська культура, яка зараз є офіційною, не потрібна нашому глядачеві, то в цьому є раціональне зерно. А от фільмів, які могли б привернути глядача, ніде не побачиш. Така історія, наприклад, із фільмом Андрія Дончика "Кисневий голод". Згадав його не тому, що я там знімався, а тому, що це показово. Фільм було знято 1992 року, він одержав призи на міжнародних фестивалях найвищих рівнів, а в нас його ніхто не бачив. Чому згадав про це? Мені ось щойно переслали з Канади якийсь черговий диплом за роль у цьому фільмі.

Валерія Семенюк. А "Ребро Адама" В'ячеслава Криштофовича? Хіба не таку саму долю він має?

Лариса Брюховецька. Не вперше чую від акторів: "Наша творчість нікому не потрібна". Це біда, і пов'язана вона з тим, що у нас немає інституції, яка б займалася рекламою наших фільмів, дистрибуцією й заодно збирала гроші на наступні фільми. Ви, Тарасе, говорите, що "Кисневого голоду" в нас не бачили. Так, але цей фільм, як і "Ребро Адама", користується успіхом за кордоном. А як бути з іншими українськими фільмами, які не мали змоги демонструватися ні в Україні, ні за її межами? Потреба в

дистриб'ютерських структурах давно назріла. Як державних, так і приватних. Бо ніхто не прийде і не скаже: покажіть нам "Кисневий голод", "Острів любові" і т.д. Потрібні спеціальні зусилля, аби проштовхувати фільм до глядача.

Валерія Семенюк. Сама держава повинна це усвідомлювати.

Лариса Брюховецька. Нам також треба вирішувати цю проблему - як пробитися до читача. Бо всі існуючі структури працюють на масову культуру, на ту продукцію, яка нібито має попит. А хто вивчав попит? Масова культура має попит тому, що альтернатива відсутня, немає вибору. Щодо позиції нашої держави, то вона досі була, м'яко кажучи, не творчою. Перечитуючи історію кіно, наштотувалась на слова з приводу ситуації в одній із кінематографічних країн (немає значення в якій, суть у тім, що ці слова немов би сказані про нас): "І уряд, і ділки, і преса зробили все можливе, щоб привести власну кінематографію до катастрофи. Американці тільки зібрали плоди цієї сліпої антинаціональної політики". Згадаймо: наш уряд відірвав кінотеатри від кіновиробництва, причому кинувши їх напризволяще, і ці установи майже всі заради власного виживання перепрофілювалися у казино, крамниці й таке інше. Ділки, дешево продаючи комерційні фільми (які, як слушно зауважила Олена Левченко, якісно змінили глядача) директорам кінотеатрів, мають з цього зиск. Преса, немов по команді, кинулась смакувати приватне життя кумирів масової культури. Все, коло замкнулося. Для українського кіно в цьому процесі місця не залишилося. Наш ринок і наш споживач підкорені чужоземним товаром.

Тарас Денисенко. Або такий приклад. Серіал Олега Бійми "Острів любові", знятий на державні гроші, чомусь показаний по телебаченню опівночі, коли люди сплять.

Лариса Брюховецька. Це обурливий факт. Серіал - це і є ота здорова альтернатива імпортній масовій культурі. Його треба по-

казувати в нормальний ефірний час.

Тарас Денисенко. Але ж той час, вибачте, відданий "Династії".

Лариса Брюховецька. Власне, про що ж і мова! Структура УТ-1 в руках держави і вона не допускає фільми власного виробництва, а показує з дня у день чуже життя. Ну, скажіть, будь ласка, який у цьому сенс?

Олег Бійма. В тому, що відбувається, є щось і позитивне. Бо те, що діється негативного, рано чи пізно має спрацювати проти себе. Сьогодні ми бачимо на всіх каналах українського телебачення зарубіжні фільми й, на жаль, серед них дуже рідко трапляються фільми високого гатунку. Майже не бачимо своїх. Але я вважаю, що з тим не варто боротися - воно само бореться проти себе. Оце негативне робить настільки сильні випадки проти українського глядача, що викликає у нього спротив. Хочеться дивитися щось своє. І воно з'явиться.

Наталя Глінка. Я також сподіваюся, що наш інтелектуальний, мистецький вибух справді відбудеться і вибух ідентифікації українців відбудеться саме через мистецтво, кінематограф. Це буде чудово. І для цього треба працювати. Погоджуюся з тим, що нам потрібні пріоритети уряду. На жаль, мистецтво не є державним пріоритетом. А без державної допомоги воно не зможе існувати. Це очевидно. Як і те, що кіно не може реалізуватися без реклами. Тому наш журнал має багато завдань, одне з яких - реклама нашого кіно. Але мені здається, що "плюс" нашого журналу в тому, що на його сторінках виступають люди незаангажовані, які не бояться висловлювати свою думку. Не те, що за це буде якесь покарання - ці часи вже минули, а просто не бояться себе в культурному процесі. Казати про українське кіно просто необхідно. У нас регулярно з'являються статті про українське кіно, як про сучасне, так і про минуле. Втім, важко порівнювати кіно минуле і сучасне, а ще важче загадувати на майбутнє. Дай Боже, щоб наша

робота, наші зауваження піднімали рівень кіно - це дуже важливо.

Олег Бійма. "Кіно-Театр" - дуже адресний, він спрямований на читача інтелектуального, підготовленого. І не можна втрачати цей орієнтир. Мені ще подобається, що на його сторінках друкуються молоді автори, студенти, тобто люди, які не те, що незаангажовані, а люди, які мають свіжу, парадоксальну точку зору. Серйозно пишуть про кіно. Ось це і є реклама без реклами.

Тарас Денисенко. Я приєднуюсь до цих слів. Ми зараз живемо в епоху "Династії" - чудового фільму, де на всіх героїв тільки одна пам'ять, бо вони по черзі її втрачають. Це, до речі, дуже знаменно.

Валерія Семенюк. Перепрошую, ви дивитесь цей серіал?

Тарас Денисенко. Я не дивлюся, але від нього ніде не подітися. Я чую голоси моїх колег, які "Династію" озвучують, я вже їх терпіти не можу, чесно кажучи, - вони всюди і весь час. Вибачайте за мій тон, але цього вже справді занадто багато. Так от, в епоху, коли нічого, крім анонсу на "тиждень", ніхто не читає, з'являється часопис, в якому люди нормально говорять про те, що болить, - це вже подія. Не можна ж весь час тільки телепрограму на тиждень читати, згодьтесь. Скажу відверто: те, що пише "Кіно-Театр" про режисерів, акторів, про українські фільми - на цьому етапі навряд чи буде доступне широкій аудиторії. Але те, що самі творці можуть це прочитати і вступити в дискусію... Є хоч одне місце - не в ресторані, не в клубі, - де безкоштовно можна поспілкуватися між собою. Бо ми взагалі втратили цю можливість спілкуватися. А на сторінках журналу зустрічаються митці й кінознавці.

Брак спілкування страшно позначається на культурі. Розумієте, всі течії починалися з того, що люди спілкувалися - в салонах, скажімо, в квартирах. І викристалізовувалась якась ідея, формувалась новий мистецький напрямок.

18 грудня 1996 року.